

COMUNICACIONES Y NOTAS

Ramon Trias i Fargas, in memoriam.*

Aquesta Reial Acadèmia ha volgut fer-me l'honor de poder adreçar-vos unes paraules en record d'en Ramon Trias Fargas, dins l'amargor que tot traspàs comporta i, més encara, quan aquest es produeix sobtadament.

Queda convigut que aquest record, sentit i emocionat, es centraria, pel què fa a la meua exposició, en la tasca acadèmica del Dr. Trias en la doble faceta docent i investigadora. I es per això que començo dient, sense cap mena d'eufemisme, que en Trias Fargas fou company i amic. Comprany i col·lega a la Facultat d'Econòmiques de Barcelona i amic també a la Facultat i en els diferents viaranyos que d'una o d'altra manera la vida i les seves circumstàncies ens va anar portant. Es manifestà en tot moment, en les coincidències i en les discrepàncies, sincer, flemàtic, irònic, intel·ligent i humà.

Vaig conèixer en Trias al començament dels anys 60, quan jo era Professor Ajudant de Teoria Econòmica. Aquí va començar la coneixença. Amb un curriculum ja important, en Trias va venir a la Facultat, éssent advocat i Dr. en Economia per la Universitat de Bogotà i estudis de Post-grau a Xicago, en Trias, dic, va venir a la Facultat a fer l'exàmen del grau de Llicenciat, d'una carrera que va començar a Madrid i va voler acabar a Barcelona. Gairabé tot seguit, i superant fortes dificultats, àdhuc les de tipus polític que adornaven el seu curriculum i el de la seva família, va obtenir per oposició la Càtedra d'Economia Política i Hisenda Pública de la Facultat de Dret de la Universitat de València.

Al mateix temps, en Trias era el representant a Catalunya de la *Sociedad de Estudios y Publicaciones*, entitat aquesta de bona anomenada i ben coneguda pels recents llicenciats per dos motius prou clars. Primer, concedia beques per ampliar estudis a l'estranger i en Trias s'esforçava perquè les dotacions pels estudiants de Barcelona fossin abundoses. I, segons, perquè aquella societat era l'editora, en aquells moments, de la important Revista "*Moneda y Crédito*", revista que gràcies a la comprensió d'en Trias molts hi varem començar a publicar els nostres primers treballs formals.

* Discurs pronunciat a la Reial Acadèmia de Ciències Econòmiques i Financeres, el 26 de febrer de 1990.

Justament, arran d'aquesta relació i en una de les notes que em suggeria canvis en un d'aquells treballs professionals, m'indicava que si el règim polític d'aleshores no hi posava dificultats insuperables, a Barcelona i, en definitiva a Catalunya, es crearia un gran Servei d'Estudis sota la tutela del Banc Urquijo.

Com es prou conegut, en Ramon Trias va posar esforç i il·lusió en aquest projecte, el va tirar endavant i va ser-ne el seu gran Director.

Des d'aquest campanari de resonàncies diverses es va començar una tasca que potser la proximitat del recompte històric no n'ha fet encara tota la justícia que es mereix. El Servei d'Estudis del Banc Urquijo de Barcelona, de la mà d'en Trias Fargas no només va propiciar treballs sobre aspectes crucials per l'esdeveniment de l'economia catalana, sinó que aquest Servei d'Estudis en si mateix es va constituir en l'esperança de molts joves economistes que, tot volent-se dedicar a la investigació i, en concret, a l'economia aplicada, no tenien gairabé cap altre lloc on poder-ho exercitar.

El Professor Trias, mentrestant, havia estat Agregat a Barcelona de 1964 a 1966 i després, bàsicament per raons polítiques, obligat a retornar a València. Però éssent jo Degà de la Facultat d'Econòmiques, hom va tenir coneixement d'una normativa, de redacció feliç, mitjançant la qual el professor Sardà-Deixeus va poder commutar la Càtedra de Dret per una Càtedra equiparada de la Facultat d'Econòmiques de l'Autònoma. Amb aquesta referència, tots plegats varem fer el possible perquè en Trias es pogués incorporar a la Facultat. Així, malgrat les complicacions i dificultats del moment, el començament del curs 1970-71, el Dr. Trias fou el titular fins a la seva jubilació de la Càtedra d'Hisenda Pública i Dret Fiscal de la Facultat, fins llavors encara anomenada com Facultat de Ciències Polítiques, Econòmiques i Comercials de la Universitat de Barcelona.

Arran d'aquest aconteixement, la meua coneixença i tracte amb en Trias Fargas es va aprofundir i, de fet, va néixer una gran amistat. Des de l'economia reflexionarem sobre política i, dins de la política, de la llibertat, de la democràcia i de Catalunya.

Varem concebir el projecte de fundar l'Institut d'Economia Regional, que amb Déu i ajuda i anys (eren les coses d'aquell règim) aconseguirem de crear. Ell en fou el primer President. També per aquelles dates en Trias va començar a preocupar-se per l'organització professional de temes financers, i així va impulsar i també presidir l'Institut d'Analistes Financers, entitat aquesta creada a Catalunya i que, com tot sovint passa, establí més tard la seva seu a Madrid.

La pandòpia d'activitats acadèmiques i professionals vinculades, queda dons definida i en el corresponent marc s'hi descapdella una obra científica i de divulgació ben remarcable. Perquè, en puritat, en Trias va impulsar, va dirigir i va escriure.

En aquest sentit, el nucli de la contribució científica del Dr. Trias Faras rau, fonamentalment, en l'anàlisi del concepte d'espai en el si de l'economia. La primera aportació que fa en aquest camp es de 1944, en un article publicat a "*Anales de Economía*". Aquest és un aspecte a remarcar, perquè al marge del caràcter descriptiu d'aquest treball, atés el moment en que es publica, constitueix veritablement una aportació pionera en el nostre país d'allò que més endavant s'en dirà Economia Regional, juntament amb els treballs ja clàssics de Roman Perpiñà Grau i les referències dels professors Manuel de Torres i José Luis Sampedro.

Es cert, de totes passades, que la consideració de l'espai dins de la Ciència Econòmica ve de molt més enrera. Però ni "*Der Isolierte Staat*", publicada el 1826 per Von Thunen, ni les consideracions locatives de Launhart de 1882 ni, en fi, els temes de l'estabilitat en competència de Hotelling de 1929, cap d'ells contribuïren a determinar una especialitat singularitzada dins de l'economia política. Es només a començaments dels anys 50 d'aquest segle quan l'economia regional adquireix nivell d'especialització arran, bàsicament, de les investigacions de Walter Isard. Es per això, doncs, que l'aportació de Trias Fargas de 1944 té aquest caràcter d'aportació pionera.

Tanmateix, convé a més a més, també, de remarcar, que dins d'aquest paradigma d'investigació en Trias hi esdevé entre nosaltres un expert, tot encarrilant el gruix dels seus treballs posteriors d'investigació vers aquesta línia de pensament. Així, s'ha d'assenyalar un article molt més conceptual de 1956 a "*Moneda y Crédito*", relatiu al concepte d'espai dins l'anàlisi econòmica. Aquí ja apareix una modelització més complexa on, juntament amb les consideracions anglosaxones pròpies del que ja es consolida com a Ciència Regional, amb tendència a estudiar els efectes del factor espai dins dels diferents sectors de l'economia, hi apareixen sintèticament les noves aportacions d'una reduïda escola francesa encapçalada per François Perroux i de la qual Jacques Bauderville n'és el principal exponent.

La concepció, doncs, d'espai regional en la seva perspectiva econòmica adquireix una sistemàtica pròpia en la qual, com tronc del corresponent arbre científic, apareix en un context de formalització creixent el concepte de "Regió Econòmica" tant des de la perspectiva de l'espai homogeni, de l'espai planificat i de l'espai polaritzat, com lligada a consideracions sectorials en les quals el vector espai intervé en els mecanismes d'assignació i mobilitat de bens i factors. I d'aquest tronc, com branques de subespecialització, si bé d'una gran transcendència, s'hi situen, per un costat allò que comporta la localització industrial i, per l'altre, tot el que avui es coneix per economia urbana.

En aquest escenari s'hi enmarquen els següents treballs d'en Trias Fargas. Un publicat el 1957 amb el nom de "*El concepto económico de región*,

instrumento imprescindible del examen espacial empírico"; un altre de 1966 sobre *"Catalunya i el modern concepte de regió econòmica"*; i un tercer de 1972 intitulat *"Introducció a l'economia de Catalunya: una anàlisi regional"*. I a nivell subsidiari, dues notes d'economia urbana aparegudes els anys 61 i 62 a la *"Revista Jurídica de Catalunya"*, la primera d'elles relativa al finançament del planejament urbà des de la perspectiva de la seva equitat i la segona concernent a la identificació de criteris econòmics per a la planificació urbanística de Barcelona.

Aquesta preocupació per l'economia regional i, al seu torn, per tot el que l'espai suposa en economia, s'observa igualment en la resta de treballs, tant teòrics com d'economia aplicada, que caracteritzen l'obra del professor Trias Fargas.

Des d'un punt de vista teòric s'ha de destacar un article de 1959 amb el títol *"La balanza de comercio de la provincia de Barcelona y la tabla de inputs industriales de la misma"*; sobretot l'obra de 1960 amb el títol *"La balanza de pagos interior"*; i, també, la comunicació que el 1962 fa a la *"Regional Science Association"* amb una ponència relativa a *"Balance of payment studies for the region of Catalonia"*. Tots ells, i en el seu conjunt, a més de ser dels primers treballs sobre els nous aspectes de la teoria del comerç internacional aplicada a l'interior d'un país, constitueixen una aportació notòria sobre fluxes intraregionals, i la seva validesa empírica i quantificació estadística és d'obligada referència i consulta a tots els estudiosos que posteriorment han volgut entrar en aquests temes.

Al seu torn, dins l'àmbit de l'economia aplicada, hi ha una llarga llista de treballs elaborats bàsicament des del Servei d'Estudis del Banc Urquijo de Barcelona, important entitat aquesta i que abans ja he esmentat pel que fa al paper rector que hi tingué Trias Fargas. Aquests treballs fan referència a aspectes puntuals i actuals com són l'oferta de serveis col·lectius a Catalunya en relació a la dotació escolar, a l'assistència sanitària, al transport de viatgers i als esports. També cal destacar un notable estudi sobre el port de Barcelona. Un altre sobre les condicions de treball dels economistes i l'ocupació i remuneració de llicenciats en Ciències Econòmiques i un altre, en fi, avui particularment vigent, sobre l'aigua com a recurs natural escàs i la seva repercusió a nivell comarcal per tot Catalunya.

Si tot el que fins ara s'ha comentat constitueix el gruix de l'obra científica del professor Trias, no acaben pas aquí, ni de bon tros, les seves inquietuds acadèmiques, intel·lectuals i humanistes. Per sintetitzar aquests altres aspectes de la seva obra, els resumiré en tres apartats addicionals i no per això menys remarcables.

Un primer bloc és el format per treballs lligats al que podem anomenar la

Càtedra de la qual era titular, és a dir, Hisenda Pública, Finances i Tributs. Aquí destaquen unes aportacions fetes els llunyans anys 40, publicades a "*Cuadernos de Derecho Angloamericano*" i en la "*Revista de Economía Política*", relatives a la qüestió del Deute Públic als Estats Units d'Amèrica. També un article sobre béns públics a la República Democràtica Alemanya, un altre sobre el pressupost espanyol adreçat a l'Associació de Dret Financer, així com el pròleg a la "*Teoría General del Impuesto*" del professor Schmolders, que reflexiona sobre el concepte modern d'Hisenda Pública. Igualment mereixen menció destacada el llibre sobre el "*Sistema Financer Espanyol*" que el 1970 va publicar Edicions Ariel i l'estudi posterior sobre les "*Fuents de finançament de l'empresa a Espanya*". També un treball sobre la integració a Europa en un compendi d'aportacions fetes pels especialistes més coneguts del moment. I, en fi, el llibre que va voler publicar a la col·lecció Laureano Figuerola que jo dirigia i que sota el nom "*Principios de Economía Política Espanyola*" obtiní àmplia difusió.

Un segon bloc està integrat per treballs d'índole diversa. Hi ha una abundosa col·laboració periodística i, fins i tot, una certa vocació literaria. Dues excursions, una a la Història i l'altra a la Teoria Econòmica. La de tipus històric, particularment erudita, fa referència a les finances sudamericanes a l'època de la independència i al Règim econòmic de les Indies a les acaballes del període colonial, i que es varen sumar al conjunt de contribucions en homenatge al professor Ramon Carande. Pel que fa a la Teoria Econòmica, mereix interès particular la disgressió relativa a la influència de l'aportació keynesiana al món d'avui i que constitueix la resposta que va fer al meu Discurs d'Ingrés a aquesta Reial Acadèmia. Dins d'aquest bloc s'han de citar també dos treballs sobre sistemes i que fan referència, el primer al "*Servei de propaganda dins del sistema capitalista*", escrit per l'homenatge al professor Josep Maria Pi-Sunyer, i en segon lloc, un original comentari interrogatiu sobre l'existència d'un tercer camí entre Capitalisme i Comunisme.

El tercer bloc en qüestió és el de treballs amb clara connotació ideològica. Són treballs significatius dins d'una trilogia, òbvia en el seu cas: és a dir, Llibertat, Democràcia i Catalunya. Entre moltes conferències, articles i comunicacions vull destacar significativament aquestes tres. Primer, un llibre publicat el 1976 per Edicions Destino amb el nom ben entenedor de "*El preu de la llibertat*", i del qual sintetitzà la seva essència en el Discurs Inaugural del Curs Acadèmic de la Universitat de Barcelona corresponent a 1975-76 i que per dissortades circumstàncies familiars, jo vaig rebre l'honor de llegir-lo en el seu lloc; un segon treball d'abast particularment suggerent que titulà "*Soluciones per Catalunya*", on els conceptes de dignitat, llibertat i responsabilitat, degudament entrelligats, adquireixen força i projecció en la perspectiva d'un país vigorós, dinàmic i europeu; i finalment, una tercera aportació de l'any 85 fonamental i

polèmica en molts aspectes i que apareix a l'opinió pública amb el nom ben explícit de "*Narració d'una asfíxia premeditada: Les finances de la Generalitat de Catalunya*", obra aquesta que dissenya un camp de recerca, a la qual després s'hi han sumat altres aportacions i que de manera clara i objectiva demostra la viabilitat econòmica d'una Catalunya independent.

Senyores i Senyors, en una síntesi ben apretada aquests són, a grans trets, els punts bàsics de l'activitat docent i investigadora del Dr. Trias Fargas. Una activitat, dins d'un conjunt molt més ampli, que en fer-ne ara balanç, es veu amb tota claretat la fortalesa d'una gran personalitat; d'una personalitat de la mena d'aquelles que contribueixen a fer camí i fer-lo amb decisió vers un futur millor. Per això, el buit que deixen, éssent dolorós i profund, empeny amb força a continuar des del reflex exemplar d'una vida, per damunt de tot, al servei de Catalunya. Des de la família a la Universitat, des dels aspectes professionals als aspectes polítics, des de, en fi, l'aprofundiment democràtic fins a l'essència mateixa de la dignitat nacional. El record del Professor Trias Fargas, per tot plegat, romandrà entranyable entre nosaltres.

JOAN HORTALÀ i ARAU

Universitat de Barcelona